

Over tongspelers en urinezuigers

Joop Lensink: 'Welzijnstrend is net zo belangrijk als voedselveiligheid'

Stereotype gedragingen worden algemeen aanzien als een gebrek aan welzijn bij de dieren. Gedragsproblemen zullen worden opgenomen in een welzijnsscorekaart in het kader van de Mid Term Review (MTR). Etholoog Joop Lensink geeft uitleg.

Tongspeler, urinezuiger, staartbijter. Wie aan een of andere artistieke bezigheid of aan een karikaturaal scheldwoord denkt, heeft het lelijk mis. Tongspelen, urinezuigen en staartbijten zijn gedragsproblemen bij vooral jonge kalveren en duiden op een gebrek aan welzijn van deze groep. Op Europees niveau is een welzijnsscorekaart op bedrijfsniveau in de maak. 'Die welzijnsscore wordt zonder twijfel een cross-compliancecriterium in de uitbetaling van de MTR-bedrijfs-toeslag. Daar ben ik van overtuigd', zegt de Nederlander Joop Lensink. 'We kunnen er niet onderuit. De welzijnstrend is net zo belangrijk als voedselveiligheid.' Joop Lensink (31) studeerde ethologie aan de landbouwuniversiteit te Wageningen. Hij is docent aan de Franse landbouwhogeschool ISA te Lille in Frankrijk en onderzoeker aan het Franse landbouwonder-

zoeksinstituut INRA. Lensink doctoreerde op een proefschrift over dierenwelzijn in de kalverhouderij.

Stereotiep gedrag

Gedragsstoornissen en in 't bijzonder stereotiepe gedragingen worden algemeen gezien als een gebrek aan welzijn van de dieren. Ijsberen (rondjes draaien) is een bekend voorbeeld en een veel gezien fenomeen in de dierentuin. 'Het is maar hoe je het bekijkt', verklaart Lensink. 'Stereotiep gedrag kan ook een goede zaak zijn. Het betekent immers dat het dier zich aangepast heeft aan een bepaalde situatie en niet wekwijnt in een hoek. Wanneer echter veel dieren in een veekoppel stereotyperen, wijst het toch wel op een probleem.' Stereotyperen geeft dus aan dat het dier op een bepaald moment, als reactie op bijvoorbeeld een stress-situatie, een bepaald

Joop Lensink: 'Gedragsstoornissen voorkomen is het allerbelangrijkste'

afwijkend gedrag gaat ontwikkelen. Dat gedrag groeit uit tot een gewoonte, zodat het aanwezig blijft, zelfs als de oorzaak niet meer aanwezig is. De etholoog legt uit dat er een wezenlijk onderscheid gemaakt dient te worden tussen abnormaal gedrag en stereotiep gedrag. Urinezuigen en staartbijten zijn vormen van abnormaal gedrag, maar het zijn geen stereotiepe gedragingen. Ze worden onder meer gekenmerkt door de afwezig-

In groepshuisvesting vertonen kalveren een ander activiteitenpatroon

heid van dezelfde systematische beweging. Deze gedragsstoornissen zijn niet wenselijk. Ze hebben consequenties op de zoötechnische prestaties (groei), door een verminderde voeropname, en op de gezondheid, vanwege infecties die ze veroorzaken.

Stereotypen zijn een welbepaalde vorm van gedragsstoornis. Stereotiepe gedragingen karakteriseren zich door een 'herhaalde' expressie die schijnbaar geen doel of functie heeft. De gedraging heeft vaak geen duidelijke invloed op de zoötechnische prestaties. 'De groeieresultaten en de kwaliteit van het vlees lijden er in de meeste gevallen niet onder', zegt Lensink. 'Het is duidelijk een ethische kwestie.' Bij de landbouwhuisdieren zijn stereotiepe gedragingen dikwijls van orale aard. Tongspelen is er daar één van. Tongspelen karakteriseert zich door met de tong naar buiten herhaaldelijk bewegingen heen en weer te maken.

Relatie met voeding

Stereotyperen kalmeert de dieren. 'Onderzoek heeft aangetoond dat de hartslag lager wordt als het dier een stereotiep gedrag begint', geeft Joop Lensink aan. Het stereotiepe gedrag uit zich vooral rond de voertijd: één uur voor en één uur erna. Dit valt te verklaren. In de natuur vreten de dieren zes à zeven maal per dag en gebruiken soms zeven tot acht uur van hun tijd voor voedselverschaffing en vertering (bijvoorbeeld melk en ruwvoeropname). In intensieve bedrijfsvoeringen wordt het voeren meestal beperkt tot twee à drie keer per dag en neemt slechts een korte tijd in beslag. Het dier ontwikkelt daardoor een behoefte om 'andere' activiteiten te ondernemen. Toegepast onderzoek bewijst dat stereotiep gedrag voorkomen kan worden. Van de kalveren die enkel melk met de emmer

Tongspelen is een stereotiepe gedragsstoornis

verstrekt krijgen, stereotypeert 11 tot 25 procent. Wanneer er daarnaast ook hooi ad lib beschikbaar wordt gesteld daalt dit percentage tot twee à vijf. Het beschikbaar stellen van stro – hetzij gehakseld, hetzij in pellets – of maïs geeft eveneens een duidelijke vermindering van stereotiep gedrag. 'De tijd dat de kalveren bezig zijn met voer laat gedragsproblemen minder toe', aldus Lensink. 'Een bijkomend voordeel is dat ruwvoerverstrekking de pens ontwikkelt. Ook het aanbrenge van rubber banden of speelballen helpt, het leidt de kalveren af.'

Geen genetisch verband

Uit onderzoek blijkt dat stereotyperen meer voorkomt bij individuele huisvesting. Twee weken oude kalveren, die individueel gehuisvest werden én stereotyperden, vertoonden zes procent van de tijd een afwijkend gedrag. Bij een leeftijd van 13 tot 17 weken liep dit op tot zestien procent van de tijd. In groepshuisvesting en in dezelfde leeftijdscategorie was dit respectievelijk slechts drie en zes procent van de tijd.

Joop Lensink: 'Stereotypen komen vooral voor in de intensieve veehouderijen. In

extensieve veehouderijen vertonen de kalveren een ander activiteitenpatroon, ze bewegen meer, tonen relatief veel sociaal gedrag en kennen minder gedragsproblemen. Maar ook in extensieve veehouderijen zijn er altijd wel dieren die stereotiep gedrag vertonen, maar in veel mindere mate. Vooral op jonge leeftijd ontwikkelen de dieren dit soort gedrag. Het verdwijnt niet meer met het ouder worden. Behandelen heeft dus weinig zin, voorkomen des te meer.'

Vooralsnog werd er geen genetisch verband vastgesteld. 'In feite heeft er op dit vlak nog geen onderzoek plaatsgevonden', stelt Lensink. 'Bij de mens kent men bepaalde autistische bewegingen die wel genetisch gerelateerd zijn. De link met emotie (stress) daarentegen is een vaststaand feit. Het speenmoment is zo'n belangrijke stresssituatie. In de natuur gebeurt het spenen over een lange periode, in de veehouderij meestal abrupt. In Europees verband doen we momenteel fundamenteel welzijns onderzoek bij zoogkalveren met het oog op het ontwikkelen van de beste speenstrategie.'

Guy Nantier

